

Geert Buelens over langstudeerders

Hoogleraar Geert Buelens (NRC 4/12/2010) heeft enige spetterende Vlaamse vloeken in petto als zijn Utrechtse vakgroep jaarlijks beboet zou worden voor studenten die ernstige studievertraging hebben opgelopen.¹ Het steekt hem vooral dat faculteiten dit budgettaire onheil niet kunnen afwenden door 'luie' onderjaarsstudenten uit de opleiding te verwijderen. Is Buelens' verontwaardiging terecht?

§1. Ontbrekende deeltijdopleidingen

Buelens is voorzitter van de vakgroep Nederlands van de Universiteit Utrecht. De studierichting Nederlands is een van de weinige UU-studies met een deeltijdopleiding. In zoverre heeft hij recht van spreken. Deeltijdstudenten kunnen de driejarige bacheloropleiding in vijf à zes jaar doorlopen. Men kan zich hoogstens afvragen waarom zij in Utrecht een collegegeld van minimaal 42 euro per studiepoint (1500 euro per verblijfsjaar) moeten betalen, terwijl voltijdstudenten slechts 29 euro per studiepoint (1700 euro per cursusjaar) verschuldigd zijn. Maar voor faculteiten die te beroerd zijn samen met de zusterinstellingen een landelijk dekkend netwerk van deeltijdopleidingen in stand te houden, is een boete zeker op z'n plaats: deeltijders worden gedwongen de voltijdse opleiding te volgen, waardoor hun slaagkansen ernstig worden aangetast en waardoor ze fors op kosten worden gejaagd.

§2. Gebrekkige toelatingselectie

De propedeusestudent 'die niet geschikt moet worden geacht voor de opleiding, doordat zijn studieresultaten niet voldoen aan de vereisten die het bestuur daaromtrent heeft vastgesteld' kan via een bindend studieadvies uit de opleiding worden verwijderd (art.7.8b WHW). Bij de Utrechtse vakgroep Nederlands geldt als criterium dat voltijdse studenten in tien maanden minimaal 37½ van de 60 studiepunten halen. Er zijn echter ook opleidingen die 45 studiepunten als criterium stellen. Dergelijke selectiecriteria gebieden van bestuurlijke luiheid. Het is zeer wel mogelijk in het eerste trimester een programma aan te bieden waarin ongeschikte studenten geïdentificeerd worden, zeker als dat gecombineerd wordt met diagnostische entreetoetsen. Ongeschikt bevonden studenten kunnen dan na de kerstvakantie de desbetreffende opleiding verlaten en omzwaaien naar een studie die beter aan hun geschiktheidsprofiel beantwoordt. Het is niet meer dan redelijk dat opleidingen beboet worden als ze niet de inspanning leveren die nodig is voor vroegtijdige identificatie van ongeschikte studenten. De vrijblijvende intakegesprekken die momenteel opgeld doen, zijn in dat opzicht een lachwekkend doekje voor het bloeden.

§3. Te weinig mogelijkheden tot loopbaansturing

Geert Buelens gaat over de bachelor- en masteropleidingen Nederlandse Taal- en Letterkunde. In Nederland is het gebruikelijk voor elke discipline afzonderlijk een zelfstandige opleiding aan te bieden. Dankzij die smalle opleidingen kan men een hoog eindniveau bereiken, veel hoger bijvoorbeeld dan in de convergent opgebouwde Amerikaanse *colleges*. De consequentie is echter dat studenten veel tijd verliezen als ze omzwaaien naar een andere studierichting. Van de onderwijsinstellingen mag dan worden verwacht dat zij alles in het werk stellen om deze schade te beperken, bijvoorbeeld door het instellen van gemeenschappelijke propedeuses, door het bieden van instroommogelijkheden halverwege het studiejaar en door het scheppen van mogelijkheden om behaalde studiepunten mee te nemen naar de nieuwe opleiding. Eventueel zou zelfs gedacht kunnen worden aan het creëren van 'vrije studierichtingen' waar omzwaaiers, mede op basis van *credit transfer*, een vakkenpakket naar eigen keuze kunnen samenstellen. Instellingen die alleen het belang van hun smalle opleidingen voor ogen hebben en de belangen van af- en toezwaaiers veronachtzamen, verdienen forse boetes voor de studievertragingen die zij daarmee genereren.

§4. Overtrokken toelatingselectie: een achterhaalde definitie van studiegeschiktheid

Wie moet ongeschikt worden geacht voor de universitaire bacheloropleiding? Momenteel is men geneigd daarop te antwoorden: ongeschikt is de student die niet in redelijke tijd het eindniveau weet te bereiken dat vereist is om aan een masteropleiding te beginnen. Dat antwoord is verdedigbaar zolang aan elke universitaire bacheloropleiding automatisch een *doorstroommaster* is verbonden: er wordt tenminste één masteropleiding geboden waar studenten zonder nadere toelatingselectie kunnen instromen. Buelens' verontwaardiging zou aan kracht winnen als hij zou stellen: ik wil budgettair niet voor studievertraging opdraaien zolang de sluipteg van de doorstroommasters niet geblokkeerd is door de wetgever. Na invoering van de toelatingselectie voor *alle* masteropleidingen, kunnen de universiteiten aan de student veel meer ruimte geven in de bacheloropleiding een eigen studiepakket te kiezen en daarin zelfs studieonderdelen uit het HBO op te nemen. Indien universiteiten in die nieuwe constellatie rigide zouden blijven

vasthouden aan het disciplinaire, academische niveau van het universitaire bachelordiploma, past hun een budgettaire boetekleed.

§5. Belemmering van de studievoortgang

Voltijdse studenten moeten jaarlijks 1700 euro collegegeld betalen. Indien de regeringsplannen doorgaan, komt daar voor vertraagde studenten nog een jaarlijkse collegegeldtoeslag van 3000 euro bij. Bovendien verliezen langstudeerders hun prestatiebeurs en moeten ze hun beurs zelfs terugbetalen als ze geen diploma halen. Gezien deze hoge financiële lasten, mag men gevoelig aannemen dat studenten niet voor hun plezier ingeschreven blijven staan bij een universiteit of hogeschool. Het is dan schandelijk dat de onderwijsinstellingen aan vertraagde studenten nog eens allerlei *lokale* strafmaatregelen opleggen om hen tot een hoog studietempo aan te zetten. Aan de universiteit van Geert Buelens wordt er per vak slechts één herkansing toegestaan. En dat wordt als een gunst beschouwd, want studenten die niet aan de inspanningsverplichtingen van een vak voldoen en daarin lage cijfers halen, worden zelfs verplicht het hele vak in het volgende studiejaar opnieuw te doorlopen (inclusief de werkcolleges, practica en werkstukken). Ook andere strafmaatregelen zijn in Nederland gangbaar, zoals een beperkte geldigheidsduur van behaalde tentamens. En zelfs komt het voor dat alle behaalde tentamens (ook de recent afgelegde) vervallen als studenten niet op tijd aan de diplomaveristen voldaan hebben. Gegeven hun draconische lokale boetesystemen moeten de instellingen niet raar opkijken als zij op hun beurt door draconische overheidsboetes getroffen worden: zij verdienen een boete voor belemmering van de studievoortgang. De achterstand die door studenten is opgelopen, is immers deels het gevolg van deze lokale strafmaatregelen.

§6. Kwaliteitstekorten

Ook al zou faculteiten niets te verwijten zijn met betrekking tot de punten 1 t/m 5, dan nog moet geweest worden op het feit dat de studievoortgang belemmerd kan worden door tekortkomingen in de kwaliteit van de geboden onderwijs- en examenvoorzieningen. Naar mijn indruk zijn bijvoorbeeld de herkansingstentamens na de zomervakantie in veel faculteiten wegbezuinigd, waardoor de effectieve leerperiode van twaalf naar tien maanden is ingekort. Ook zijn de keuzemogelijkheden in de bacheloropleiding weliswaar op papier vergroot, maar worden ze in de praktijk gefrustreerd door overtekening van cursussen en door de wachttijden die daaruit voortvloeien. Het is dus onredelijk studievertraging bij voorbaat toe te schrijven aan het tekortschieten van studenten. Indien de rijksoverheid een boete heft op studievertragingen, is het redelijk dat deze deels aan vertraagde studenten wordt opgelegd (in de vorm van een forfaitaire straf-toeslag op hun collegegeld, ongeacht de vraag of ze schuld hebben aan hun vertraging), maar deels ook aan de instellingen (in de vorm van een forfaitaire strafkorting op hun budget, ongeacht de vraag of zij schuld hebben aan die vertraging).

§7. Vraagtekens bij de professionele goede trouw

Buelens stelt voor, de voorgenomen langstudeerdersregeling (en in elk geval de budgettaire strafkorting) niet in te voeren. Hij komt met de suggestie opleiders de bevoegdheid te geven 'luie' langstudeerders heen te zenden en 'schuldeloze' langstudeerders te sparen. Op zichzelf is dat een sympathieke gedachte, maar daarmee zou een gat worden geslagen in het bezuinigingsdoel van de regering. Dat kan ertoe leiden dat de collegegelden over de hele linie worden opgeschroefd of dat de prestatiebeurs nog verder wordt uitgekleeft. Bovendien vooronderstelt zijn suggestie professionele goede trouw van de opleiders en van hun calculerende onderwijsinstellingen, terwijl de huidige selectiepraktijk (§2) en de lokale strafmaatregelen op studievertraging (§5) daaraan doen twifelen. Een twistpunt is bijvoorbeeld of vertraagde werkstudenten tot de 'luie' langstudeerders kunnen worden gerekend.

Wes Holleman

weblog onderwijs 7-12-2010

<http://www.onderwijsethiek.nl>

---

¹ De plicht om zwakke studenten een bul te geven. URL: http://www.nrc.nl/digitaleeditie/NH/20101204___/2_002/; naar aanleiding van de regeringsvoornemens aangeduid in: <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=2234>.